

Vergaderjaar 2023–2024

19 637

Vreemdelingenbeleid

36 045

Situatie in Oekraïne

Nr. 3214

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 15 maart 2024

Inleiding

De voortdurende oorlog in Oekraïne zorgt voor een aanhoudende instroom van ontheemden naar Nederland. De verwachting is dat dit op korte termijn niet zal veranderen.

Er zijn op 10 maart jl. 113.700 ontheemden uit Oekraïne ingeschreven in de Basisregistratie Personen (BRP) die op grond van de RTB bescherming krijgen¹. Daarnaast zijn er 38.020 ontheemden uit Oekraïne uitgeschreven uit de BRP. Op 8 maart jl. waren er 91.640 opvangplekken gerealiseerd waarvan 91.250 plekken bezet. Dit leidt tot een bezettingsgraad van 99,6 procent in de noodopvang.²

In deze Verzamelbrief opvang Oekraïne informeer ik uw Kamer over de landelijke bijeenkomst «*Remember Together – living in two worlds*» in het kader van twee jaar oorlog, het Clingendael rapport «Beschermingsopdracht Oekraïense ontheemden in Nederland: Test uithoudingsvermogen op alle fronten», de aansluiting van de prognose Oekraïense ontheemden op de Meerjaren Productie Prognose (MPP), de oproep aan ontheemden uit Oekraïne die hun verblijfsbewijs niet hebben opgehaald en de inschrijvingsplicht kentekens voor ontheemden uit Oekraïne. Met deze brief worden drie bijlages meegestuurd. Het betreft: 1. De overkoepelende beslisnota, 2. De beslisnota regeling eigen bijdrage GWE en voedsel in

¹ Dit aantal betreft zowel ontheemden met de Oekraïense nationaliteit (107.740) als ontheemden uit Oekraïne met een permanente Oekraïense verblijfsvergunning, met internationale bescherming of gezinsleden van personen die onder de richtlijn vallen (5.520 ontheemden met overige nationaliteit minus 2.760 ontheemden die per 4 maart 2024 niet meer onder de RTB vallen).

² De meest recente cijfers vindt u op <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne/cijfers-opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne-in-nederland>

natura³, 3. De beslisnota Kentekens ontheemden uit Oekraïne en 4. Het Clingendael rapport.

Ik stuur als coördinerend bewindspersoon voor de aanpak van de opvang van ontheemden uit Oekraïne deze brief mede namens de Minister van Infrastructuur en Waterstaat.

Stilstaan bij twee jaar oorlog

Op 24 februari 2024 was het twee jaar geleden dat Rusland de groot-schalige invasie van Oekraïne startte. Het voortduren van de oorlog betekent dat de grote inzet van alle betrokken partijen, van gemeenten tot NGO's, voorlopig nodig zal blijven om te zorgen dat de vluchtelingen uit Oekraïne in Nederland een veilige plek hebben.

Om gezamenlijk stil te staan bij twee jaar oorlog vond, net als vorig jaar, op 24 februari jl. in Utrecht de landelijke *bijeenkomst «Remember Together – living in two worlds»* plaats. De bijeenkomst werd georganiseerd op initiatief vanuit de Oekraïense gemeenschap. De dag bood een waardevolle en bijzondere gelegenheid voor Oekraïense vluchtelingen en betrokken Nederlanders om elkaar te ontmoeten en te steunen.

Appreciatie Clingendael rapport «Beschermingsopdracht Oekraïense ontheemden in Nederland: Test uithoudingsvermogen op alle fronten»

Met de Verzamelbrief opvang Oekraïne van 3 november 2023⁴ heb ik u het rapport «Beschermingsopdracht Oekraïense ontheemden in Nederland: uitdagingen bij een langdurige oorlog» van Instituut Clingendael toegezonden.

Als onderdeel van de opdracht van de Rijksoverheid aan Clingendael stuur ik hierbij de nieuwe *Early Warning, Early Action (EWEA)* «Beschermingsopdracht Oekraïense ontheemden in Nederland: Test uithoudingsvermogen op alle fronten». Dit rapport ligt in het verlengde van het vorige rapport, en focust dus ook op de mogelijke gevolgen van een langdurige oorlog. Dit betekent dat andere factoren volgens Clingendael belangrijk worden voor de verblijf- en terugkeerintenties. In het komende jaar zal Clingendael in haar rapporten meer nadruk leggen op de factoren die Nederland zelf betreffen, en die mogelijk van invloed zijn op de verblijf- en vertrekintenties van ontheemden in Nederland.

Op het gebied van terugkeerintenties stelt Clingendael dat een groot deel van de Oekraïense ontheemden nog steeds van plan is om terug te keren naar Oekraïne. Dit is afhankelijk van de veiligheidssituatie en het economisch perspectief. Daarnaast zijn familienetwerken en wederopbouw ook belangrijke redenen voor terugkeer. Tegelijkertijd laten recente peilingen in Polen onder de Oekraïners aldaar zien dat het percentage dat in Polen wil blijven is toegenomen. Dit is met name toe te schrijven aan de eerdere banden met Polen, via arbeid of familie/vrienden.

De doormigratie-intenties van ontheemden blijft onverminderd laag. Familie- en vriendenbanden blijven de belangrijkste factor voor (door) migratie. Clingendael heeft gekeken naar belangrijke beleidsontwikkelingen

³ De beslisnota regeling eigen bijdrage GWE (gas, water en elektra) en voedsel in natura wordt actief openbaar gemaakt in navolging van de uitgebreidere toelichting in de beantwoording van de openstaande vragen uit de plenaire behandeling van de Tijdelijke wet opvang ontheemden Oekraïne (Kamerstuk 36 394, nr. 14).

⁴ Kamerstuk 19 637, nr. 3171.

en voorzieningenniveaus in andere EU-lidstaten. In het rapport wordt veel aandacht besteed aan de ontwikkelingen in Duitsland. Zo is het bedrag voor sociale voorzieningen voor Oekraïners in Duitsland verhoogd, terwijl er ook wetgeving in de pijplijn zit die er voor dient te zorgen dat Oekraïners die zonder goede reden banen weigeren geen uitkering ontvangen. Door de nieuwe Duitse arbeidsmigratiewetgeving is de toegang tot de arbeidsmarkt vergemakkelijkt. In maart dit jaar worden nieuwe maatregelen verwacht. Daarnaast wordt de burgerschapswet aangepast, wat het hebben van een dubbele nationaliteit vergemakkelijkt.

Clingendael kijkt op verzoek van het Ministerie van Justitie en Veiligheid ook naar de demografische ontwikkelingen. Daarvoor heeft Clingendael in dit rapport meer onderzoek gedaan naar ontwikkelingen rondom mobilisatie in Oekraïne en de gevolgen hiervan voor de demografische samenstelling van de groep ontheemden. De Oekraïense regering probeert via een mobilisatiewet mannen terug te halen naar Oekraïne en hen in het leger te laten dienen. Volgens Clingendael zou dit er voor zorgen dat naar alle waarschijnlijkheid meer mannen Oekraïne zullen ontvluchten, die ook niet zomaar kunnen terugkeren. Dit heeft als mogelijk gevolg dat ook vrouwen met kinderen minder snel terug zullen keren naar Oekraïne.

Clingendael stelt dat er een spanningsveld begint te ontstaan tussen individuele rechten en belangen van ontheemden, nationale belangen van Oekraïne en tegenstrijdige belangen tussen EU-lidstaten. Clingendael adviseert daarom om toe te werken naar zorgvuldige en strategische beleidsvorming. Zoals zij aangeven «betekent dat vanaf nu al het politieke debat gevoerd moet worden over het ondersteunen van vrijwillige terugkeer, over het realiseren van duurzame terugkeer en over het toepasselijke (individuele) toetsingskader voor bescherming waar nodig».

Clingendael zal aan dit debat bijdragen middels twee expertseminars over de situatie in de verschillende regio's van Oekraïne en de mogelijkheden voor veilige terugkeer. De resultaten naar aanleiding van deze seminars zullen in de volgende rapportages worden verwerkt, die ook weer met u zullen worden gedeeld.

Aansluiting prognose Oekraïense ontheemden op de MPP

Per 1 januari 2024 loopt de bestuurlijke afstemming op landelijk en provinciaal niveau over (opvang van) de ontheemden uit Oekraïne via de LRT en PRT's. Daar vindt ook de bestuurlijke afstemming over de asielopvang en de huisvesting van statushouders plaats. Dit is daarom een geschikt moment om de OEK-prognose in de tijd gelijk te trekken met de Meerjaren Productie Prognose (MPP) in de migratieketen en om de communicatie rondom de totale opvangopgave zoveel als mogelijk gelijktijdig te laten plaatsvinden. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de uitdrukkelijke wens om op één moment te communiceren over de prognoses en de totale opvangopgave. De opvang van ontheemden uit Oekraïne, de opvang van asielzoekers en de huisvesting voor statushouders komen immers samen binnen de grenzen van de gemeente. De mede-overheden zullen voortaan gelijktijdig met de MPP en de communicatie over de opvangopgave in de migratieketen, worden geïnformeerd over de prognose en de daarop gebaseerde nieuwe opvangopgave voor ontheemden uit Oekraïne.

Oproep ontheemden die verblijfsbewijs niet hebben opgehaald

Op 9 januari jl. is de IND gestart met het aanschrijven van 1.000 personen met de Oekraïense nationaliteit die langer dan een maand staan

ingeschreven bij de gemeente, maar die nog niet bij de IND zijn geweest voor de toets of zij voldoen aan de voorwaarden voor verlenging van tijdelijke bescherming op grond van de RTB. Zij zijn daardoor niet in het bezit van een verblijfsbewijs. Doordat deze personen hun verblijfsbewijs nog niet hebben opgehaald, hebben zij ook nog niet aangetoond dat zij voldoen aan de voorwaarden die gelden voor bescherming onder de RTB. De totale groep van Oekraïners die nog geen verblijfsbewijs hebben opgehaald bestaat uit ongeveer 6.000 personen.

De Oekraïners die nog geen verblijfsbewijs hebben opgehaald zijn verzocht om zich binnen vier weken te melden bij de stickerlocatie van de IND. Op de stickerlocatie ontvangen zij, mits ze aan de voorwaarden voldoen, alsnog een verblijfsbewijs RTB. De Oekraïners die zich niet hebben gemeld ontvangen vanaf 15 februari jl. een beschikking tot buitenbehandelingstelling van het verzoek om tijdelijke bescherming en de asielaanvraag. Ook ontvangen zij een terugkeerbesluit met een vertrekketermijn van 28 dagen waarbinnen zij Nederland en de EU moeten verlaten. Dit neemt niet weg dat zij op een later moment alsnog tijdelijke bescherming kunnen krijgen. Van Oekraïners die zich wel hebben gemeld bij de IND, maar waarvan is gebleken dat zij niet aan de voorwaarden van de RTB voldoen, is het verzoek om tijdelijke bescherming geweigerd. Zij hebben vervolgens twee weken de gelegenheid om een eventuele asielaanvraag in te dienen. Indien zij hiervan geen gebruik maken, dan zal vervolgens ook de asielaanvraag buiten behandeling worden gesteld en zal een terugkeerbesluit worden opgelegd.

Kentekens ontheemden uit Oekraïne

Een deel van de ontheemden uit Oekraïne in Nederland is met de auto naar Nederland gereisd. Het was lange tijd onduidelijk of ontheemden uit Oekraïne hun meegebrachte voertuig op Nederlands kenteken moeten zetten. Normaal gesproken, wordt bij een verhuizing naar Nederland een voertuig geïmporteerd en op Nederlands kenteken gezet, met de daarbij geldende verplichtingen als een APK, verzekeringen en het betalen van motorrijtuigenbelasting (mrb). Zo borgen we in Nederland de verkeersveiligheid en controle door de politie bij overtredingen. Voor ontheemden bestaat geen specifieke wet- of regelgeving op dit vlak, omdat het tot nu toe zelden voorkwam dat dit type migranten een voertuig meenamen.

Daarnaast heeft deze groep een tijdelijke status, middels de RTB, waardoor de wetgeving die is bedoeld voor permanent ingezetenen, niet direct van toepassing is.

In de zomer van 2023 heeft het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, in samenspraak met de Programmadirectie Oekraïense Ontheemden (PDOEK) van het Ministerie van Justitie en Veiligheid, besloten dat voor de groep ontheemden uit Oekraïne de standaard inschrijving in het Nederlandse kentekenregister van een meegebracht voertuig niet van toepassing is. Het ontbreken van de inschrijvingsplicht sluit aan bij de wens in Nederland om ruimhartig met deze groep om te gaan. Dit blijft het geval zolang de RTB geldt, maar niet langer dan 4 maart 2025. De inzet is om voor na deze periode het beleid voor deze groep zoveel mogelijk aan te laten sluiten bij het voorzieningenniveau van andere groepen in de maatschappij. Daarnaast sluit dit aan bij de bredere kabinetsinzet om het beleid voor de opvang van ontheemden uit Oekraïne in te richten op participatie en zelfredzaamheid. Een voertuig is hierin van groot belang.

Het tijdelijk niet van toepassing zijn van de inschrijfplicht, sluit ook aan bij het Beleidsbesluit van de Belastingdienst van 9 december 2022⁵, waarin deze groep tijdelijk wordt uitgezonderd van het betalen van motorrijtuigenbelasting (mrb) en belasting personenauto's en motorrijwielen (bpm).

Om eventuele risico's voor de verkeersveiligheid en criminaliteit te verkleinen, is het ontbreken van de inschrijfplicht tijdelijk en zijn er afspraken met de Nationale Politie over monitoring in het kader van verkeersveiligheid en criminaliteit. Tot nu toe is uit deze monitoring gebleken dat er geen ontwikkelingen zijn die aanleiding geven om vervroegd de inschrijvingsplicht wel te laten gelden.

Vanaf 4 maart 2025 zullen ontheemden uit Oekraïne hun meegebrachte voertuigen dus wel op Nederlands kenteken moeten zetten. Het gaat om een groep van meer dan 100.000 ontheemden. Momenteel wordt inzichtelijk gemaakt hoeveel hiervan een eigen voertuig hebben meegebracht. Over de kentekenverplichting worden zij tijdig geïnformeerd. Ook wordt, samen met PDOEK, de Dienst Wegverkeer (RDW) en de Belastingdienst er voor gezorgd dat deze overgang soepel verloopt.

Conclusie

Tot slot benoem ik wederom dat de ontwikkelingen op het gebied van migratie en aangrenzende werkvelden die zich ten gevolge van de oorlog in Oekraïne razendsnel kunnen opvolgen, zowel op nationaal, Europees als internationaal niveau. Ik blijf mij, samen met mijn collega's, inspannen om uw Kamer tijdig en adequaat te blijven informeren.

De Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid,
E. van der Burg

⁵ Het betreffende Beleidsbesluit is beschikbaar via Stcrt. 2022, nr. 32330